УДК 821.161. 2.09-1/-3 Черкасенко

М. М. Мошноріз,
orcid.org/0000-0001-6850-9610
кандидат філологічних наук
старший викладач кафедри мовознавства
Вінницького національного технічного університету
(Вінниця, Україна) moshnoriz.m.m@vntu.edu.ua

ХРИСТИЯНСЬКИЙ ЕСХАТОЛОГІЧНИЙ МІФ У ПОЕЗІЇ С.ЧЕРКСЕНКА

У статті досліджено використання есхатологічних мотивів як засобу художнього відображення соціальних і духовних криз епохи. Розглянено, як есхатологічний міф стає ключовим концептом для аналізу творчості С. Черкасенка: через біблійні образи апокаліпсису та Судного дня письменник виражає суспільні страхи і тривоги, що охопили людей на межі XIX-XX століть. Проаналізовано реалізацію християнської міфології про кінець світу через теми війни (цикл «В огні наш край», поезії «Революція), міста («Усміх міста», «Діти міста», «Місто»), шахтарської праці («У царстві праці») та змін пір року («Золоті пожари»). Доведено, що міфологема пожежі в циклі поезії набуває міфологічної значущості, символізуючи апокаліптичний вогонь, що нищить старий світ. Цей символ вказує на сприйняття війни як передвісника катастрофи, яка є, на думку автора, варіацією біблійного образу пекла на Землі. Проаналізовано також апокаліптичні видіння міського простору, який у циклах «Усміх міста», «Місто» й «Діти міста» є сценою для зіткнення Добра і Зла, порядку й хаосу. Місто, як символ прогресу, стало в поезії місцем, де розгортається есхатологічний конфлікт, який виражає занепад цивілізації й загрозу морального краху. Ліричний герой вбачає в загостренні суспільних протиріч наближення Суду, що принесе нових, оновлених людей, здатних відновити зруйнований світ.

Особливу увагу приділено циклу «У царстві праці», де есхатологічний мотив кінця світу інтерпретовано через буденну небезпеку шахтарського життя, що асоціюється з підземним царством, смертю і загибеллю. У статті доведено, що Черкасенко через образи підземелля і загрози смерти передає есхатологічну напругу, характерну для індустріальної епохи.

Осінні мотиви, що символізують завершення життєвого циклу та наближення «зими» як метафори смерти, духовного очищення й приготування до Судного дня.

Есхатологічні міфологеми в С. Черкасенка стають виразним способом осмислення катастрофічного досвіду епохи та віри в можливість духовного оновлення через проходження апокаліптичних випробувань.

Ключові слова: есхатологія, драматургія, міфологія, міфологема, символ.

M. M. Moshnoriz

orcid.org/0000-0001-6850-9610

Candidate of Philological Sciences

Senior Lecturer at the Department of Linguistic

Vinnytsia National Technical University

(Vinnytsia, Ukraine) moshnoriz.m.m@vntu.edu.ua

CHRISTIAN ESCHATOLOGICAL MYTH IN THE POETRY OF S. CHERKASENKO

The article examines the use of eschatological motifs as a means of artistic reflection of the social and spiritual crises of the era. It reviews how the eschatological myth becomes a key concept for analyzing the works of S. Cherkasenko, the writer expresses the social fears and anxieties that gripped people at the turn of the XIX −XX centuries through the biblical images of the apocalypse and the Judgment Day. The realization of the Christian mythology about the end of the world through the themes of war (the cycle «Our Land is on Fire», the poem («Revolution»), the city («Smiling City»,

«Children of the City», «City»), mining labor («In the Kingdom of Labor») and the changes of seasons («Golden Fires») is analyzed.

It is proved that the mythologeme of fire in the cycle «Our Land is on Fire» acquires mythological significance, symbolizing the apocalyptic fire that destroys the old world. This symbol indicates the perception of war as a harbinger of catastrophe, which, according to the author, is a variation of the biblical image of hell on Earth. The author also analyzes apocalyptic visions of urban space, which in the cycles «Smiles of the City», «City», and «Children of the City» is a stage for the clash of Good and Evil, order and chaos. The city, as a symbol of progress, has become a place in the poetry where an eschatological conflict unfolds, expressing the decline of civilization and the threat of moral collapse. The lyrical hero sees the aggravation of social contradictions as the approach of the Judgment, which will bring fresh, renewed people capable of restoring the destroyed world. Particular attention is paid to the cycle «In the Kingdom of Labor», where theeschatological motif of the end of the world is interpreted through the everyday danger of miner's life, which is associated with the underworld, death and destruction. The article proves that Cherkasenko conveys the eschatological tension characteristic of the industrial era through the images of the underworld and the threat of death.

Autumn motifs symbolizing the end of the life cycle and the approach of «winter» as a metaphor for death, spiritual purification, and preparation for the Judgment Day.

Eschatological mythologemes in S. Cherkasenko become an expressive way of comprehending the catastrophic experience of the era and belief in the possibility of spiritual renewal through the passage of apocalyptic trials.

Key words: eschatology, dramaturgy, mythology, mythologeme, symbol

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Есхатологічні страхи суспільства мають повторюваний характер і, зазвичай, посилюються під час переломних моментів історії. Тому не дивно, що есхатологія стає одним із ключових концептів кінця XIX – початку XX століття, що, як ми вважаємо, вплинуло й на творчість С. Черкасенка. Причиною звернення

письменника до есхатологічних мотивів є їхня здатність відображати глибокі психологічні та соціальні тривоги. Есхатологічні сюжети, чи, кажучи словами І. Франка, сюжети про останні питання «теології, етики та природознавства», зокрема про «крайні питання етики в роді антагонізму добра і зла та про ролю зла в творінню світа, про боротьбу тих двох сил у людськім життю та при смерті» (Франко, 1906:383), поширені в українській традиції. М . Грушевський доводить, що есхатологічні мотиви прийшли в літературу з навернення Руси-України до християнства, комбінуючись із фольклорними засобами української традиції та символікою нашої поезії, сприяли утворенню нових есхатологічних мотивів: смерти людини, розставлення душі з тілом, посмертні муки, страшний суд, кінець світу, з одного боку, а з другої сторони − мандрівки на той світ, візії і провіщання посмертної долі (Грушевський, 1994: 237).

У Літературознавчій енциклопедії зазначено, що «есхатологія (грец. eschatos: останній і logos: вчення) – складник будь-якого віровчення, твори зі сталою фабулою, що розвивають уявлення про кінець світу та міркування про потойбіччя; стосувалися як усього людства, так і окремої людини, душа якої після смерті приречена на божественний суд (Гром'як, Ковалів, 2007: 54).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему реалізації есхатологічного міфу в художній літературі відображено в дослідженнях С. Аверинцева, Ю. Вишницької, М. Грушевського, М. Еліаде, Ф. Петрова, С. Токарева, В. Топорова, О. Фрейденберг, С. Хоружого та ін. Поняття «есхатологічні міфи» ми трактуємо як міфи, що передбачають загибель «старого» світу, проте і його подальше відновлення, відродження в новому форматі. Проблему есхатології ми частково досліджували у драматургії С. Черкасенка (Мошноріз, 2019), прозі (Мошноріз, 2022).

Метою пропонованої наукової розвідки є дослідження есхатологічного християнського міфу в поезії С. Черкасенка. Досягнення мети зумовлює виконання низки завдань: дослідити авторську есхатологічну модель та розкрити есхатологічні мотиви лірики С. Черкасенка; визначити причини руйнування

світобудови та дослідити есхатологічні події як систему цінностей і норм, порушення яких веде до невідворотного завершення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ліриці С. Черкасенка есхатологічні мотиви співвідносяться з темою війни (цикл «В огні наш край»; поезії «Революція»), міста (цикли «Усміх міста», «Діти міста», «Місто»), шахтарської праці (цикл «У царстві праці»), зміною пір року («Золоті пожари»).

Есхатологічний мотив представлений вже в назві циклу «В огні наш край» (1919) через міфологему пожежі, яка часто фігурує в багатьох культово-релігійних концепціях та здебільшого асоціюється з образом пекла. На думку ліричного героя, пекло на Землі можливе лише з приходом війни. У поезії «В часи зневір'я» спроєктовано апокаліптичну візію України, час зневіри усього народу: «*Квіти потоптано, квіти розвіяно / Подувом вражих вітрів, / Серце спустошено, душу розмріяно / Нудом безрадісних днів*» (Черкасенко, 1991:143). Причиною есхатологічного міфомислення мовця є наступ більшовиків на Україну та необхідність захисту своєї Батьківщини: «*Вони ідуть, червоні й чорні,−/ Пожежі заграва і ніч!»* (Черкасенко, 1991:141). Важливо відзначити, що в християнській есхатологічній картині світу пожежа пов'язана з трансформацією від «очисного» вогню до вогню «караючого», вогню пекла. Ліричний герой переконаний, що лише очисний вогонь допоможе «позривати ганебні ланцюги» неволі: *«Україна запишає, / Краща з усіх чужих країв, / І синів своїх згадає −/ Оборонців-козаків*» (Черкасенко, 1991:141). А більшовизм можна викоренити тільки радикальним методом боротьби, що виражений у символічно загостреній формі та вказує на рішучий, нищівний підхід до подолання супротивника: «*Розвієм їх душі огнями / Потопчем в бурях боротьби*» (Черкасенко, 1991:142). Автор малює візію апокаліптичного майбутнього, низки катастрофічних подій, які можуть спіткати край, зануривши в хаос: «… *Буде бою, буде й крові, / По толоках і ріллі. / Край в пожежі, край в неволі, / Море крові, сліз ріка. /… Сонце хмари облягають, / Вітер буйний завива …»* (Черкасенко, 1991:141). У поезії «Чи винні ми» спростовано провину українців у тому, що течуть ріки крови, що проливаються материнські

сльози. Наратор вірить, що це час наближення грізного Суду життя і смерти, який принесе нових людей, з серцями запаленими «полум'ям пориву й зваг». Саме їхнє призначення − в щастя обернути «наше минулеє, повне образ і зневаг» (Черкасенко, 1991:141). Ліричний герой переконаний, що огонь бою вже не спинити і кожен, хто захищає свій край, повинен достойно пронести свій хрест. У поезії Черкасенка хресна дорога – це шлях не однієї людини, а цілого народу, що виражає глибокий християнський символічний підтекст. У християнській міфології хресний шлях символізує останній шлях Ісуса Христа на Голгофу перед розп'яттям. У поезії цей образ переосмислюється як шлях випробовувань, які випадають на долю всього українського народу. Автор зреалізував мету хресного шляху – очистити рідну землю від ворога. Для українців цей хрест – це місце, де смерть стає спасенною. Щоб вирватися з неволі ворога, не можливо обійтися без боротьби й ран. Радуйтеся, коли відчуваєте на собі хрест, ‒це означає, що ви йдете шляхом спасіння! Всі, хто достойно несе свій хрест, дійде до кінця і здобуде вінець слави: «*Зрубаєм терен на шляхах, / Запалим Ніч душі огнями / І наша кров на тих хрестах / Розквітне пишними квітками*» (Черкасенко, 1991:144). У такий спосіб С. Черкасенко актуалізував біблійний міф сходження Христа на Голгофу. Цей мотив можна розглядати як метафору для боротьби, морального випробування та необхідності виконання важкого обов'язку, незалежно від обставин. У циклі «В огні наш край» міфопоетична модель шляху репрезентує краще життя в майбутньому. Автор експресивно застосовує прийом антитези «теперішнього», де на українців очікує тільки високий мур московської тюрми та «майбутнього», яке настане після «всесильної вітрової хуртовини».

У «Шляху назад для нас немає» апокаліптичний характер поезії корелює з біблійними есхатологічними мотивами Судного дня, які пов'язані із всесвітнім потопом та символічно відтворюють конфлікт між Добром і Злом: «*І оживе Свята Земля, / Омита кров'ю та сльозами, / Як та занедбана рілля, / Полита зливними дощами!*» (Черкасенко, 1991:147). Катарсисним постає всесвітній потоп і в поезії «Дев'ятий бурун». Ліричний герой передає надію на спасіння, віру в нове життя

через тотальне поглинання ворогів навальною пінистою хвилею: «*Під спів гучний, під бренькіт струн / По трупах кожний з нас полине:/ Дев'ятий здійметься бурун / **І все, що йде на нас, поглине**!*» (виділення наші − М.М.) (Черкасенко, 1991:147). Основою цього вірша є біблійний мотив жертовності безіменних героїв, які віддають «*повне сил, своє життя / Ми понесем в пожежу бою: / Без міркувань, без каяття / Наложим гордо головою*» (Черкасенко, 1991:149). Як і в християнстві, в поезії С. Черкасенка есхатологія передбачає остаточної долю України, яка відкрита Богом через жертовність героїв.

У циклах «Весілля. Сни чорного крука» (1920), «Мари чорного крука» (1920) маркером постапокаліптичного стану є традиційно-фольклорна міфологема крука: «*Я – віщий ворон, я – чорний крук, / В диму пожарищ / На обгорілий мощуся сук / Дрімаю й чую, як лине гук / Од свіжих згарищ …*» (Черкасенко, 1991:245). Цей міфообраз із Черкасенкового бестіарію стає свідком кровопролиття і війни з висоти пташиного лету, лине над Збручем, Горинню на «весільний бенкет»: «*Тихо всюди, гарно всюди, / і зітхнуть безпечно груди … / Скрізь тут попіл , чорні слупи, / Чорні стіни, димарі, / Сплять з похмілля коні, люди; / Глянь он – трупи, трупи, трупи, / І хрести, і цвинтарі!*» (Черкасенко, 1991:146). Після бойова сцена сповнена глибокої трагедії та смутку, де смерть і руйнування залишають після себе лише порожнечу й відчуття марноти. Ліричного героя хвилює єдине питання: чи не будуть марними всі жертви і кровопролиття, чи принесуть вони бажані результати. С. Черкасенко в цих циклах використовує міфологему пожежі як символ апокаліпсису через її здатність повного знищення, очищення, невідворотності та покарання: «*Палають гори, полонини, / Огнем регочуть хмари, / З-над урвищ в злякані низини / Повзуть вночі страхи-примари*» (Черкасенко, 1991:148). У християнській традиції вогонь часто ототожнюється з Божественним судом і покаранням, як це представлено у візіях пекла та Останнього суду. Вогонь агресивний і неконтрольований, що підкреслює невідворотність апокаліпсису. Він, як і війна, не залишає можливості для порятунку або повернення до попереднього стану, чого не завжди можна сказати про воду, яка, хоч і руйнівна, але часто є

символом життя й відродження. Вогонь швидко поширюється і здатен знищувати все на своєму шляху, залишаючи за собою лише попіл. Це робить його потужним символом повного знищення і кінця існування, що ідеально відповідає ідеї апокаліпсису, де світ кардинально змінюється. Позитивне бачення майбутнього звучить у рядках: «*Устане воля − із крові й мук на цілім світі*»,− та відображає прагнення ліричного героя до свободи та справедливості, які народжуються через страждання й жертви. Ліричний герой вірить, що після важких випробувань, боротьби та страждань, Україна нарешті здобуде волю. Наратор висловлює надію, що жертви в цій війні не будуть марними, і що вони приведуть до встановлення свободи. «*Кров'ю серця, кров'ю ра*н» − вказує на готовність до самопожертви та боротьби навіть ціною власного життя і страждань, щоб розвіяти цей «туман» і досягти ясности або свободи. Метафори «кров», «пекельне весілля», «туман» підкреслюють глибину і драматизм цієї боротьби. Образ «пекельного весілля» символізує надзвичайно інтенсивну та небезпечну боротьбу, яка стає настільки виснажливою, що учасники б'ються «до знесилля». «Весілля» у цьому контексті може бути метафорою об'єднання в боротьбі (спільному ритуалі) «од Славути аж по Сян». Лише єднання всіх українців в боротьбі за спільну мету принесе бажаний результат.

Есхатологічні мотиви наявні і в урбаністичній поезії С. Черкасенка, де образ урбаністичного простору стає ареною для відображення теми кінця світу, краху цивілізації або глибоких соціальних змін. Місто, яке зазвичай асоціюється з прогресом, культурним розвитком і центром людської діяльності, набуває в митця ознак демонічного світу, в якому акумульовано людські гріхи. Цей світ ворожий для людини: світ хаосу затягує людей, змінює їх духовно й фізично. Місто зображено як натовп, де всі чужі й байдужі одне до одного (Мошноріз, 2022:690). Урбаністичні цикли С. Черкасенка відображають глибокі тривоги та роздуми про кінець світу, цивілізації та людського існування. У міфологічному контексті місто часто постає як символічне місце апокаліпсису, де відбувається зіткнення між космічним порядком і хаосом. Місто, як втілення цивілізації та людського

прогресу, також може виступати сценою для руйнування та катастрофи, що відображає кінець світу або колапс існуючого порядку. Така міфологема міста нерідко асоціюється з концепціями занепаду моралі, духовної кризи та загрози самознищення. Міське середовище в подібних наративах стає символічним простором, де розгортаються глобальні події, що ведуть до апокаліпсису, підкреслюючи його невідворотність і фатальний характер.

У циклах «Місто» (1920), «Діти міста» (1913) місто − місце концентрації людських гріхів, марнославства, корупції і духовної порожнечі. Есхатологічні мотиви у цьому контексті підкреслюють ідею Божественного суду або неминучої розплати. Місто, що згорає у вогні або потопає у темряві, стає символом справедливого покарання за гріхи людства. Зокрема в циклі «Діти міста» (1913), корелює з біблійним описом місця пекельних мук. Місто зображено у стані занепаду та руїни. Спорожнілі вулиці, покинуті будівлі, загаслі вогні − все це створює атмосферу кінця, коли життя, колись вируюче в мегаполісі, згасає. Відповідно до релігійно-міфологічних уявлень ліричний герой розкриває внутрішній стан під час перебування в місті як біль і загрозу. У його свідомості володарем міста є змій, космогонічний персонаж світової міфології.

Есхатологічні мотиви в циклі «В царстві праці» С. Черкасенка передають роздуми про кінець світу, смерть крізь призму життя шахтарів. Ця тематика набуває особливого значення в поезії, що зосереджується на шахтарській праці, адже підземний світ і постійна близькість до небезпеки на шахті асоціюються з мотивами підземелля, смерті та катастрофи: «*Мокро і темно, немов в домовині, / Випало кайло із рук, / Дихати важко, ломота у спині / В голову болісний стук*» (Черкасенко, 1991:53). Шахтарська поезія відображає важкі умови праці, фізичну й психологічну напругу і часто має трагічні, фатальні ноти. Тут апокаліпсис інтерпретується як індивідуальний кінець життя шахтаря, смерть у глибині шахти: *«І розійшлись, і чутно стук / Глухий, зловісний в домовину... / Із всіх кутків могильний згук / Жаха незвичную людину... »* (Черкасенко, 1991:54). С. Черкасенко підкреслює глибоке фізичне і духовне виснаження, що часто супроводжує життя

шахтаря. Постійна небезпека, важкі умови праці та близькість до смерті формують специфічне сприйняття кінця життя, який може асоціюватися не лише з вічним спокоєм, але і як з бажанням втекти від нестерпної реальності. Есхатологічні мотиви в шахтарській поезії в таких рядках відображають прагнення до остаточного спокою, де смерть сприймається не як трагічна подія, а як довгоочікуване полегшення. Тяжка праця під землею, де людина щодня стикається з невідворотністю катастроф, підсилює цей мотив: життя в умовах постійної загрози перетворює смерть на бажану втечу, яка приносить довгожданий спокій.

Назви поезій циклу «Золоті пожари» (1920) С. Черкасенка указують на глибоко символічний, духовний зміст циклу: «Преображення», «Душа осіння», «Молитва осіння», «Успіння» та «Реквієм». Ці назви мають потужне релігійне та філософське забарвлення, яке розкриває есхатологічну природу осіннього періоду як символу завершення життєвого циклу, підготовки до зими − метафори смерті й переходу до іншого стану. На нашу думку, есхатологічні мотиви в поезії спричинені переїздом С. Чекрасенка за кордон, викликані почуттям ностальгії, втратою звичного світу.

Поезія «Преображення» створює атмосферу тривожного застою, передаючи порушення гармонії лісу через міфологічні образи (лісовик, русалки, упир). Буйний ліс, повний життя, поступово стає мовчазним і похмурим, що символізує втрату духовної свободи під впливом зовнішньої сили, яка вносить «отруту небуття». Це може бути алюзією на стан України початку 1917–1920 років, коли війна та революція порушили суспільний лад, спричинивши розгубленість і невизначеність перед майбутнім. С. Черкасенко звично використовує міфологему «пожару в природі» як руйнівний процес, що асоціюється із завершенням, «останнім подихом природи»: *«Гей, той осені пожар в природі і холодний і страшний з буйним вітром в супровіді він накличе навісний він накличе зграї хмар»* (Черкасенко, 1991:282). Опис осіннього пожару як холодного і страшного резонує з есхатологічними настроями, підсилює відчуття неминучості та страху перед прийдешніми змінами.

Риторичне питання « Що ж буде далі?!» звучить у поезії «Душа осені»: «*Душа осені ридає − ронить сльози-роси, тамує горе невблагенне, в туманах срібних забуття, хова страшне передчуття*» (Черкасенко, 1991:282). Осінь у цьому контексті зображено як час духовної зрілості й мудрості, готовності до переходу. Лише відчуття скорботи, завершення та страху перед невідомим майбутнім створюють символічне уявлення про завершення життєвого циклу осені. Міфологема прощання й відходу у вічність є наскрізною, коли «серпанок білий» закриває все, залишаючи лише пам'ять про тих, хто вже відійшов. Міфообрази «пишних трун» та «цвинтар-гаю» символізують завершення земного життя і спокій, який настає після всіх переживань. Душа, що «блукає» і «ридання над злотом трун» є символами розгубленості перед невідворотністю смерти. Образ душі, що ридає надає поезії позачасового звучання. Цей міофобраз стає носієм загальнолюдських почуттів і переживань, й уособлює сум не лише одного індивіда, а й багатьох українців, що змушені емігрувати, акцентуючи трагічність втрати й нагадуючи про неминучість смертного шляху для кожного.

У «Молитві осінній» − автор підкреслює стан душевного спокою та покірності наратора перед неминучим: «*Заколисай, / − І, може, хоч у сні, / На чужині, / Побачу я свій рідний край / І під пестливі шепоти осінні / Спочину серцем на Вкраїні*» (Черкасенко, 1991:284). Образи сну, осінніх шепотів і заколисування підкреслюють почуття туги за рідним краєм та сподівання лише на емоційне повернення назад. Як молитва, ці образи стають зверненням до рідної землі, закликом до спокою і душевного тепла, які ліричний героя прагне віднайти, навіть перебуваючи далеко. Осінь символізує час, що дозволяє спогадам і мріям про батьківщину огорнути героя, створюючи внутрішній прихисток.

Назва поезії «Успіння» асоціюється із завершенням земного життя, перехідним станом між життям і смертю, що символізує мирний відхід та очікування духовного воскресіння. У християнській традиції Успіння Богородиці символізує кінець земного життя та перехід у вічне життя. Це подія, коли Діва Марія залишає земне життя, але не вмирає в традиційному розумінні, а переходить

у небесне царство. У поезії символічно передано стан спокою та смерти, якого досягає велетень після тривалої боротьби: «*І тут і там криваві плями.../ Боровся велет до нестями, / Упав і спить в німій знемозі... / Блукає смуток потайний, /І давить серце сон важкий — / Той сон в тривозі...*» *(*Черкасенко, 1991:286). Виїзд за кордон наратор порівнює з переходом від активного життя до вічного спочинку, занепадом сили і неминучим затиханням.

«Реквієм» – є прощальною молитвою за померлими, що підсилює тему кінця, спокою та пам'яті, завершує цикл із поглибленим усвідомленням минущості життя. Ця тема природним чином перегукується з ідеями кінця, смерти та підсумків життя, які є центральними в есхатології: «*Ридає серце крадькома / У співах соняшного сяйва / Розпачливих, надривних.../ Чому ж про щастя гадка зайва / В душі бренить, як все дарма, / В спокоях смерті дивних?» (*Черкасенко, 1991:286). Хоча реквієм фокусується на смерті, ліричний герой мріє про весну, яка символізує відродження, але недосяжне в момент смерті. І це важливим аспектом християнської есхатології. Цей контраст між кінцем і можливим новим початком може бути центральною темою усього циклу.

Підсумком усього циклу є поезія «Там осінь…», переповнена глибоким смуток і тугою ліричного героя за рідною землею, виснаженою революціями, війною. С. Черкасенко інтерпретує міфологему осені як символ занепаду й розлуки. Особливий акцент зроблено на мотиві відчуження, який асоціюється із еміграцією. Слова «знуджені, причинні» мрії, які «блукають по Україні», можуть вказувати на особисту тугу наратора за Батьківщиною, котру він був змушений залишити. Тема від'їзду підсилюється через образи, що виражають сум за «тишею рідного села» й недосяжною «казкою» рідного краю. Водночас відчувається неможливість повернутися, яка змушує ліричного героя порівнювати себе з «тінню скорботною», яка блукає без мети. У фінальних рядках поезії звучить заклик до відродження й боротьби за життя та свободу, звільнення від гніту і страждань через образи весни й «творчого Шуму»: «*Щоб розтрощить останні мури, / Розвіять*

*глум, / Щоб чар осіннього вмирання / Та обернути у змагання, / В весни Зелений, творчий Шум!..» (*Черкасенко, 1991:287).

Висновок. Зображення есхатологічних мотивів в поезії С. Черкасенка тісно пов'язане з соціальними, політичними та культурними кризами, які охопили світ та Україну на початку XX століття. Апокаліптичні мотиви стали вираженням екзистенційної тривоги, спричиненої занепадом традиційних цінностей, руйнуванням ілюзій щодо відновлення незалежности України, зростанням урбанізації та вимушеною еміграцією української інтелігенції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грушевський М. Есхатологія. Історія української літератури: в 6 т. 9 кн. Київ: Либідь, 1994. Т. 4. Кн. 2. С. 237 –260.
2. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Ковалiва, В. І. Теремка. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 752 с.
3. Мартишин Д. Християнська есхатологія: до питання наукової ідентифікації. Київ : Видавництво Ліра-К, 2023. 72 с. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/372964232_Hristianska_eshatologia_do_pitanna_naukovoi_identifikacii.
4. Мошноріз М. Інтерпретація есхатологічного міфу драми «В старім гнізді» С. Черкасенка. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Вип. 25. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 98 –103.
5. Франко І. Передмова // Пам'ятки українсько-руської мови і літератури. Апокріфи і лєґенди з українських рукописів / Зібрав, упорядкував і пояснив д-р Іван Франко. Львів, 1906.Т. IV: Апокріфи есхатольогічні. 470 с.
6. Мошноріз М. М., Радомська Л. А. Реалізація есхатологічного міфу у творчості С. Черкасенка. Innovative pathway for the development of modern

philological sciences in Ukraine and EU countries: Scientific monograph. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2022. P. 687 –713.

7. Черкасенко С. Ф. Твори: в 2 т. Поезія. Драматичні твори / Упоряд., примітки та передмова О. Мишанич. Київ: Дніпро, 1991. Т. 1. 891 с.

REFERENCES

1. Hrushevskyi M. (1994) Eskhatolohiia. Istoriia ukrainskoi literatury: v 6 t. 9 kn. Eschatology.[History of Ukrainian literature: in 6 vols. 9 books]. Kyiv: Lybid, 4. 237 –260. [in Ukrainian].

2. Hromiaka R., Kovaliva Yu., Teremka V. (2007) Literaturoznavchyi slovnyk-dovidnyk. [The Ukrainian literary dictionary]. Kyiv: VTs «Akademiia. 752. [in Ukrainian].

3. Martyshyn D. (2023) Khrystyianska eskhatolohiia: do pytannia naukovoi identyfikatsii.[Christian eschatology: to the question of scientific identification]. Kyiv: Vydavnytstvo Lira-K. 72. [in Ukrainian].

4. Moshnoriz M. (2019) Interpretatsiia eskhatolohichnoho mifu dramy «V starim hnizdi» S. Cherkasenka.[Interpretation of the eschatological myth of the drama «V starim hnizdi» by S. Cherkasenko]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. 25. Drohobych: Vydavnychyi dim «Helvetyka». 98 –103. [in Ukrainian].

5. Franko I. (1906) Peredmova // Pamiatky ukrainsko-ruskoi movy i literatury. Apokrify i liegendy z ukrainskykh rukopysiv / Zibrav, uporiadkuvav i poiasnyv d-r Ivan Franko. [Memoirs of Ukrainian-Russian language and literature. Apocrypha and legends from Ukrainian manuscripts]. Lviv, IV. 470. [in Ukrainian].

6. Moshnoriz M., Radomska L. (2022) Realizatsiia eskhatolohichnoho mifu u tvorchosti S.Cherkasenka. [Realization of the eschatological myth in the work of S. Cherkasenko]. Innovative pathway for the development of modern philological

sciences in Ukraine and EU countries: Scientific monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing». 687 –713. [in English].

7. Cherkasenko S. (1991) Cherkasenko S. F. Tvory: v 2 t. Poeziia. Dramatychni tvory / Uporiad., prymitky ta peredmova O. Myshanych. [Cherkasenko S. Poetry. Dramatic works]. Kyiv: Dnipro,1. 891. [in Ukrainian].